

inko

**informatiegevende en
kontactleggende periodiek
van de fraters van utrecht**

39^e jaargang

nummer 5

december 2016

VAN DE REDACTIETAFEL

Met dit nummer is de 39ste jaargang van INKO volledig en kijken we uit naar een kroonjaar!

Ook nu hebben we een zeer gevarieerd nummer kunnen samenstellen, waarin jubilerende Indonesische medebroeders weer rijkelijk aanwezig zijn. Ook twee met een robijnen jubileum, dat is een goed teken en het zijn niet de oudsten! Dat betekent dat onze Congregatie al vrij vlot na het begin van de missie in Indonesië (1928) landseigen kandidaten heeft opgenomen.

Het is leuk om u kennis te laten maken met een hobbyproduct van fr. Siardus: een zelfgemaakt en aangekleed kerkje!

Zuster Mien MMZ heeft een interessant verhaal geschreven over haar kerstervaringen in Oeganda, maar tevens van een pas gebeurde ontmoeting met de zoon van een Leids echtpaar dat in Kenia een kliniek heeft helpen bouwen. Een gebeuren waarbij je zegt: wat een toeval of in andere kringen: dat is nu Goddelijke Voorzienigheid. U mag ervan vinden en denken wat u wilt, maar voor Wim Barning en zuster Mien is het zeker een wonderlijk gebeuren.

De pen van Marcel van Straalen opent een compleet verrassend boek over zijn leven buiten onze gezichtskring. Zijn levensvisie, activiteiten en hobby's zijn zeer verrassend! Geweldig interessant! Naast de overweging, zien we de kerstwensen, een vers van Theobaldus, een hulde aan de rollator van mevr. Van Mil en een artikel over het Roerend Religieus Erfgoed, geschreven door Marianne Vermeer plus een aardig vervolg op het IHS-logo van Leo Ruitenbergh en ondanks dat het al geruime tijd geleden is een Vierdaagse ervaring van Ria Ypma.

Dus voldoende interessante leesstof.

Fijne feestdagen en een heel goed 2017!

KERSTMIS 2016

Vrede op aarde klinkt het elk jaar weer rond de tijd van Kerstmis. *'Vrede op aarde aan de mensen van goede wil'*. Paus Franciscus gaat in het thema voor 2017 verder, hij vraagt het komende jaar 2017 onze aandacht voor: **Geweldloosheid en Rechtvaardige Vrede** voor iedereen op aarde.

Evenals het afgelopen jaar waarin we **Barmhartigheid** ingeoeffend hebben, om na sluiting van het jaar van de barmhartigheid met een nieuw elan barmhartigheid te blijven beoefenen in ons dagelijks leven, zo zal het wellicht ook gaan met het denken, praten en inoefenen van vrede en geweldloosheid. De aandacht die de vrede krijgt zullen we moeten gebruiken om in de jaren na 2017 de vrede te blijven bevorderen.

We zullen een echte omslag moeten maken door niet meer te denken in termen van een rechtvaardige oorlog, maar in het beïnvloeden van de mensheid om te werken aan een rechtvaardige vrede.

Paus Franciscus zegt: 'De mensheid kan oorlogen en conflicten alleen overwinnen als we onze medemensen als zusters en broeders beschouwen'. De tijd waarin wij leven kent veel onrecht en doet mensen onnodig lijden, daartegenover moet de Kerk mensen aanspreken om in geest en praktijk een Evangelische Geweldloosheid te bevorderen. Bewezen is dat geweldloos verzet twee keer zo effectief is als gewelddadige strijd.

Jezus geeft ons in het evangelie voldoende voorbeelden, alleen al in Mattheus hoofdstuk 5 lezen we: 'Heb uw vijanden lief, beantwoord geweld niet met geweld, we moeten vredestichters worden'. Geen enkel woord van Jezus kun je gebruiken om geweld, onrecht en oorlog te rechtvaardigen.

Al met al voldoende stof tot overdenking komend jaar. Laten we Kerstmis 2016 als een aanzet beschouwen om aandacht te geven aan de menselijke waardigheid in het leven van alle dag en in de wereld om ons heen.

Namens het Bestuur van het Religieus Huis Nederland – Fraters van Utrecht wens ik alle INKO lezers een Zalig Kerstfeest en voor het komende jaar Vrede en alle Goeds.

Frater Wilfried van der Poll,
Overste van het Religieus Huis Nederland – Fraters van Utrecht

Paus Franciscus zegt: 'De mensheid kan oorlogen en conflicten alleen overwinnen als we onze medemensen als zusters en broeders beschouwen'

Overweging
bij de
Constituties

WE LEVEN IN EEN TIJD WAARIN VERNIEUWING ELKAAR RAZEND- SNEL OPVOLGEN

“Door verandering van omstandigheden, binnen of buiten de congregatie, kan een aanpassing van inhoud en vorm van onze zending nodig of gewenst zijn.” *Constitutie. No 67*

Dat is niet alleen het geval in de techniek of met onze communicatiemiddelen. Wij ervaren dat onze inzichten en standpunten veranderen. Onze opdracht: onze kijk op de dingen voortdurend bij te stellen. Een oude wijsheid wie niet openstaat voor veranderingen heeft niet geleefd. Vinden er geen veranderingen meer plaats in ons leven ontstaat stilstand en stilstand is achteruitgang. Tegenwoordig zijn zaken snel verouderd. Heb je iets nieuws gekocht, is het bijna al verouderd voordat je het hebt uitgepakt. Kende men vroeger de geïsoleerdheid van dorpen en woongebieden, waardoor ontwikkeling en verandering traag verliep. Sinds de globalisering is de wereld een groot dorp. We weten bijna alles van elkaar en zijn binnen de kortste keren op de hoogte van wat er in de wereld zich afspeelt. Ongetwijfeld heeft dit veel goede kanten, de betrokkenheid op elkaar is veel groter, en hulp sneller geregeld. Nieuws over oorlogsgeweld, natuurrampen of ander leed, rolt per direct onze huiskamer binnen. We kunnen op de voet volgen hoe mensen vechten voor hun vrijheid. Verandering houden we niet tegen het is onderdeel van onze evolutie. Er zijn mensen die lijden onder deze evolutie, onder de vernieuwingen. Het maakt hen onzeker. Ze krijgen het gevoel in een andere wereld te leven. Het oude vertrouwde heeft afgedaan, het nieuwe geeft maar zelden vreugde. Ofschoon ze ervaren wel de comfort van de vernieuwing, maken daar dankbaar gebruik van, maar.... Als vernieuwing en daarmee verandering, hun persoonlijk denken en gevoelens raakt maakt dit onzeker. Het zet geheide inzichten of overtuigingen op zijn kop, men trekt zich terug in het oude vertrouwde. Verandering of vernieuwing vraagt ruimte. Ruimte voor nieuwe inzichten, moed

het oude vertrouwde los te durven laten. Ik denk wel eens dat het is als met het verwarmingselement in onze waterkoker, wasmachine of koffiezetapparaat. Op zijn tijd moet het ontkalkt worden wil het zijn werk blijven doen. Geldt dat ook niet voor ons mensen? Willen we kunnen meegaan met onze tijd, dan betekent dat een voortdurend bijstellen van onze kijk op de dingen. Dit vraagt een kritisch kijken, - een van de betekenissen van het aloude gewetensonderzoek - een bijstellen van onze vaste overtuigingen en inzichten. Los durven laten van wat ooit je houvast was. Een durven inruilen van inzichten of kijk op de dingen. In de loop van mijn leven heb ik ervaren dat ik moeite heb met loslaten, en ervan geleerd om te proberen het te aanvaarden. Accepteren dat het is zoals het is. Doe je dit alles niet, dan ontstaat er lijden, pijn en een moeizaam bestaan. Generatiekloof is onvermijdelijk. Ben je je daarvan bewust en ga je er positief mee om, dan komt je leven in een heel ander daglicht te staan. Het is heilzaam de werkelijkheid te zien en te voelen zoals die zich aan je openbaart. Het willen zien, je ervoor openstellen, je erdoor laten raken, met de pijn en de machteloosheid die er bij kan horen, en daardoorheen de kracht zien en voelen die in ons leeft, die ons draagt, en die wij geestkracht noemen, Spiritus Sanctus. In één woord visionair waarnemen en méér zien dan er op het eerste oog te zien is. De dragende grond onder ons bestaan zien, de liefde die overvloedig en zonder onderscheid aan ieder van ons, hoe we er ook aan toe zijn, gegeven wordt en die ons – mits we ervoor wakker worden – in staat stelt “het onaanvaardbare te aanvaarden”. Dat is uiteindelijk spirituele levenskunst.

Mij heeft over de streep geholpen een oud gebed, dat ik eens tegen kwam. Het heeft mij geleerd om te bidden en te herkauwen: “God geef mij de kalmte om te aanvaarden wat ik niet veranderen kan. Moed te veranderen wat ik kan veranderen, en de wijsheid om het verschil te zien”. Gebed van de Lutherse pastor Reinhold Niebuhr (1892-1971) kort voor of aan het begin van de Tweede Wereldoorlog.

*Voorhout 07-09-2016
Drs. Alfons Kroese o.c.d.*

MIJN ROBIJNEN KLOOSTERFEEST

Ik heb niet het gevoel dat ik op 31 december van dit jaar, samen met mijn jaargenoot en vriend, fr. Renatus, zal herdenken dat het 40 jaar geleden is dat ons kloosterleven een aanvang nam. Eigenlijk was het nooit bij me opgekomen om frater te worden. Na mijn afstuderen aan de middelbare school in 1974 wilde ik mijn studie voortzetten met een studie in de architectuur. De toelatingstest heb ik voorbij laten gaan en wist eigenlijk niet wat ik wilde. Toen heb ik besloten om Engels te gaan studeren. Deze beslissing werd door mijn moeder en broers afgewezen.

Ik had alleen broers, ik was de derde in de rij. In een gesprek met mijn moeder, zei ze plotseling: “Het zou mooi zijn als één van mama’s kinderen een toog zou dragen”. Die woorden schokten me. Later dacht ik, ja het zou geen kwaad kunnen als ik het probeer. Een week lang vroeg ik in de Eucharistie aan de Heilige Geest om inzicht. Nadat die week voorbij was, nam ik de beslissing om frater te worden. Mijn verlangen werd door mijn moeder afgewezen met als reden dat ik de beslissing niet serieus genoeg overwogen had. Ik dacht meteen: een week geleden zei mijn moeder nog dat ze blij zou zijn als een van haar kinderen een toog zou dragen. Waarom wijst ze het nu weer af?

Ik ging toch naar Jalan Kepanjen in Surabaya, waar een klooster van de fraters is. De portier opende de deur en zei dat de vicarius naar Nederland was. Zo ontmoette ik fr. Chrysologus z.g., die toen de plaatsvervanger van de vicarius was. Hij vroeg me of mijn ouders ermee instemden om frater te willen worden. Ik zei: “Ja, dat doen ze.” Dan kunnen ze dat laten weten door schriftelijk toestemming te geven. Ik ging naar huis en schreef een brief. Nadat die brief geschreven was vroeg ik de handtekening van mijn moeder (mijn vader was in 1971 overleden aan cirrose). In eerste instantie wilde mijn moeder de brief niet ondertekenen. Zij was bang dat ik het niet vol kon houden (op dat moment was het uittreden uit een klooster een schande voor het gezin en de verdere familie). Ik zei: “als ik niet sterk genoeg ben en moet uittreden zal ik niet terugkeren naar Surabaya”, daar woonde namelijk de hele familie. Tenslotte werd de brief door mijn moeder getekend.

Op die manier ben ik op 13 januari 1975 in Malang aan het postulaat begonnen, een jaar om je in te leven op het frater-zijn. 31 december 1976 begon het noviciaat en zo begon ik aan het religieuze leven. Ik verhuisde naar Lawang omdat op dat moment de congregatie BHK samenwerkte met de Broeders van Dongen en de Broeders van Huijbergen. Twee jaar duurde het noviciaat en begin december 1978 deed ik mijn eerste geloften.

Ik keerde terug naar Malang om een taak op me te nemen bij de Scholenstichting, Yayasan Mardi Wiyata. Ik kwam op het kantoor te werken samen met frater Meinrad z.g. Er zijn veel dingen die ik van hem geleerd heb. Hij was een rustig persoon en het belangrijkste is dat hij mij alleen die taken te doen gaf die ik aankon.

In 1982 verhuisde ik naar Surabaya en werd procurator van het huis en kon godsdienst gaan geven op de lagere school aldaar. Van 1984 tot 1988 woonde ik in Malang waar ik filosofie-theologie ging studeren. In 1988 keerde ik voor 2 jaar terug naar Surabaya om les te geven op middelbare school Angelus Custos. In 1990 terug in Malang om de studie van de filosofie-theologie voort te zetten.

Het was november 1990 toen fr. Rumoldus, de vicarius, plotseling overleed. Hij werd vervangen door fr. Clemens. Op een dag kwam fr. Clemens naar me toe met een vraag: “Heb je er ooit aan gedacht om in het buitenland te gaan studeren?” “Dat is nog nooit bij me opgekomen”, was mijn antwoord. Hij toonde vervolgens een brief van de Algemeen Overste, met de vraag of er fraters waren die in het buitenland wilden studeren. Frater Clemens vroeg toen: “Als jij de kans krijgt om in het buitenland te gaan studeren zou je het dan doen?” “Als ik die kans krijg zou ik het proberen” reageerde ik, want tot op dat moment was er nog nooit een Indonesische frater in het buitenland gaan studeren. Dus mei 1992 ging ik naar Nederland om missiologie te gaan studeren aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Ik woonde toen in het fraterhuis in Arnhem.

Voor de goede orde: In 1986 heb ik mijn eeuwige geloften afgelegd. Ik deed dit in de kerk van Jalan Kepanjen in Surabaya. In deze kerk was ik ook gedoopt, deed ik mijn eerste Heilige Communie en ontving er het sacrament van het vormsel.

Het volgen van de colleges in Nijmegen was zeer aangenaam voor mij. Veel vrienden wilden mij helpen om de docenten, die het Nederlands met een ander accent spraken en dat soms ook erg snel deden, te kunnen volgen. Mijn studie heb ik op 1 februari 1995 afgerond met als resultaat MA (Master of Arts).

Op 1 maart 1995 ben ik teruggekeerd naar Indonesië. Sinds die tijd heb ik les gegeven op verschillende noviciaten van broeders/fraters en zusters. Ook gaf ik lezingen op STFT (het groot seminarie) en IPI (pastoraal instituut Indonesië). In 2000 was ik genoodzaakt alle taken te stoppen, want in 2000 werd ik gekozen in het Algemeen Bestuur van de Congregatie. Ik ging weer naar Nederland in december 2001. Het duurde even voordat ik kon vertrekken vanwege de moeilijkheden bij het krijgen van een visum.

Toen ik werd gekozen in het Algemeen Bestuur vroeg fr. Wilfried van der Poll mij wat ik wilde doen in Nederland naast het lid zijn van het bestuur. Een taak in het Algemeen Bestuur is niet zo omvangrijk dat het een volledige weektaak is. Ik zei dat ik wel mijn studie wilde voortzetten met als doel het behalen van een doctoraat missiologie. Dit verlangen is nooit werkelijkheid geworden, omdat ik moest pendelen tussen Nederland en Indonesië en later de huisvesting van het Algemeen Bestuur in Malang moest voorbereiden.

Het is maart 2004 wanneer het Algemeen Bestuur officieel naar Malang verplaatst wordt. Ik hoefde niet langer de vermoeiende reis tussen Nederland en Indonesië af te leggen. Maar eenmaal terug in Indonesië werd ik ziek. Ik kreeg een beroerte en een milde hepatitis B. Ik moest veel rusten en mocht tijdelijk niet teveel van mezelf vergen. Ik besloot dan ook aan het einde van 2004 om ontslag te nemen uit het Algemeen Bestuur. Ik wilde mijn gezondheid laten voorgaan.

Nog even terug naar mijn verblijf in Nederland:

Op 31 december 2001 viel mijn zilveren kloosterjubileum. Begin januari 2002 heb ik dit gevierd in de gemeenschap van Arnhem. De verschillen in de traditie waarop dit gevierd werd maakten mij verdrietig. Ik stel de Eucharistie boven alle feestelijkheden van dit feest. Als gasten waren alleen de gemeenschapsleden uit Arnhem aanwezig en het Algemeen Bestuur, alsook 2 mensen van mijn familie.

Hoe het verder ging:

Begin 2005 ging het met het herstel van mijn gezondheid steeds beter, al moest ik nog wel veel medicijnen slikken. Ik kon weer lesgeven op de STFT en de diverse noviciaten. Dit combineerde ik met een docentschap aan de IPI (het pastorale Instituut) en gaf retraites. Ik ben blij met mijn baan, hoewel ik daarvoor soms moest reizen naar de andere eilanden om een retraite te geven.

Daarnaast heb ik ook veel tijd besteed aan het leiden van vier koren, het kathedrale koor, het koor van het bisdom Malang, het parochiële koor en het koor van het Legioen van Maria. Verder ben ik vaak gevraagd om geloofsverdieping te geven en Bijbelstudies aan diverse groepen.

40 Jaar frater, het is onvoorstelbaar. Stel dat mijn moeder nog leefde, zij zou trots zijn, want de idee dat ik mijn beslissing om frater te worden niet serieus overwogen zou hebben is gelogenstraff. Dit jaar woon ik ook alweer 10 jaar in het noviciaat. In eerste instantie ben ik daar gevraagd om docent te zijn, maar nu ga ik me steeds meer als een vormingsleider zien.

Mijn dank gaat natuurlijk vooral uit naar de Congregatie BHK voor alles wat ik heb ontvangen. Maar bovenal, dank aan God, die in al de dagen van mijn leven, met ups en downs, mij telkens terzijde stond. Het motto dat ik bij mijn eeuwige professie gebruikte is mijn levensmotto geworden: "Wijs mij uw weg God, laat mij wandelen op het pad van uw waarheid" (Psalm 86,11).

*Frater Fransiskus Hardjosetiko
Malang, september 2016*

vertaling: fr. Wilfried van der Poll

IHS-LOGO IN MEERVOUD

Heb ik in de vorige INKO gereageerd op het logo IHS in het artikel van Djoerd Ravelli, nu kom ik met een leuke verrassing erop terug. In onze vakantie in Toscane liepen Wilfried en ik door het leuke stadje Camairo en thuis vertelde Wilfried dat hij in een straat meerdere huizen had gezien met dat logo boven de deur. Ik had het helaas niet gezien en dus was het een reden om een andere dag terug te gaan naar die straat. Gelukkig niet zo ver van ons huis af. En ja hoor, niet in één straat, maar in meerdere straten rondom een kerkje van de H. Franciscus van Assisi. Ook in het kerkje zelf was er een logo in een mooi gekleurd raam. We hebben rondom de kerk meerdere exemplaren gefotografeerd en daar een collage van gemaakt. Er waren hele oude exemplaren bij.

Op onze laatste middag zaten we in Camairo te lunchen en op een gegeven moment, zat ik maar te kijken naar de overkant van het plein, waar aan de etalage van een winkel met tuinproducten een rond bordje was. Ik kon niet goed zien op die afstand of het cijfers of letters waren. Ik dacht dat ik zo bezig was geweest met het logo, dat ik stellig meende dat ik het nu ook ontcijferde op dat plakkaat op de ruit. Na onze lunch zijn we het plein overgestoken en wat was het nu: een gekleurde hanger van aardewerk en inderdaad met IHS. Het hing daar te koop voor €18,50. Het was iets beschadigd en de winkel was dicht, anders had ik misschien gekeken of ze een gaaf exemplaar hadden.....

*Leo Ruitenbergh,
Toscane, 01-10-2016*

Collage: speciale exemplaren

Bovenste foto: ingelegd in het plaveisel voor een kerk in Massa

Middelste foto: raam in het kerkje in Camairo in de wijk waarin veel huizen het logo hebben

Links onder: het aardewerk exemplaar om op te hangen bij een plantenzaak

Midden onder: een zeer oud exemplaar

Rechts onder: enkele logo's hadden een dergelijke krans

Collage: keuze uit de serie foto's die we gemaakt hebben

KERKJE VAN SIARDUS

Men vraagt mij wel eens: “Hoe ben je er toe gekomen om een kerkje te bouwen?”

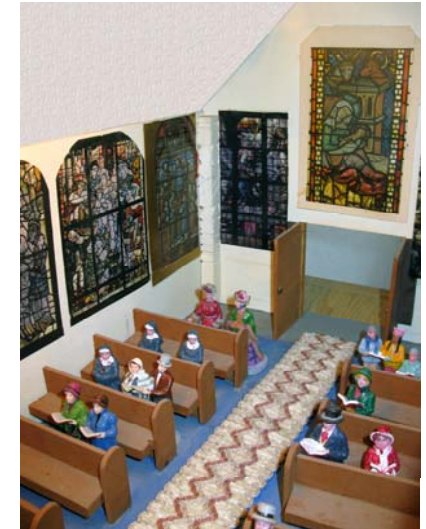
In de beginjaren zeventig was er een actie om met suikerklontjes een kerkje te bouwen. En in de hal van een bejaardencentrum zag ik op de balie zo'n kerkje staan, compleet met verlichting er in. Dit bracht me op een idee. Ik ging er een maken van hout en daarna verven. Het kerkgebouw bracht niet veel werk mee, maar het maken van de kerkbanken kostte veel tijd.

Ik moest een oplossing zien te vinden voor de glas-in-loodramen. In Gouda kwam ik toevallig terecht in een mooie kerk met de bekende Goudse Glazen. In de hal daar werden ansichtkaarten verkocht van deze kerkraden. Het waren voor mijn doel geschikte kaarten met doorzichtige voorstellingen.

Ik maakte de kerk compleet door een klok in de toren te hangen en een looper in het middenpad te leggen. Later kwam ik aan een adres waar je kerkgangers van 7cm kon krijgen. De kerk is nu redelijk gevuld.

Regelmatig zijn er belangstellenden voor dit kleine gebouw. Onder het bezichtigen komt meestal even de organist om het orgel te bespelen.

frater Siardus

TWEE ZILVEREN MEDEBROEDERS IN INDONESIË

Bij de vorige aflevering van INKO wisten we niet dat de Algemeen Secretaris, fr. Adolf, ons zou verrassen met twee korte verhalen en foto's van twee jubilarissen die wij niet persoonlijk hebben kunnen interviewen. Frater Adolf heeft deze twee teksten gebruikt bij de algemene viering in Malang, waarvan we ook foto's ontvangen hebben. De vertaling is van fr. Leo. Wij zijn zeer blij met deze afsluiting van de zilveren Indonesische jubilarissen.

FRATER ADRIANUS

is in Ponorogo/Klepu - Oost Java - geboren in het gezin van de heer en mevrouw Soyem Wakididit, op 14 november 1969. Na het voltooien van de STM (secundaire technische school) in Ponorogo, een stad die bekend staat om zijn traditionele kunsten: Reog.

Hij ging naar het postulaat in Kediri. Fr. Bosco was de postulantenmeester. Samen met drie anderen werd Adrianus toegelaten tot het noviciaat in Malang. Gewapend met het diploma van het technisch

onderwijs, is hij daarna meteen aan de polytechnische studies aan de Universiteit van Brawijaya begonnen. Dat was na de eerste geloften op 12 juli 1993. Zijn studies verliepen voorspoedig en hij werd overgeplaatst naar Kebraon in Surabaya. Hij werd benoemd tot leraar elektrotechniek op de middelbare school Angelus Custos II. Op deze school was hij niet alleen leraar elektrotechniek, maar ook actief in de geestelijke begeleiding van de studenten. Zijn pastorale werk groeide en verdiepte zich steeds meer. Hij kreeg

daarom de kans om zich daarin verder te bekwamen via het Pastoraal Instituut in Malang.

Naast de benodigde tijd van studie en pastoraal werk, vond fr. Adrianus nog ruimte om problemen met elektriciteit en problemen in de gemeenschappen te helpen oplossen.

Na Malang, werd hij eerst leraar in Surabaya en daarna verplaatst naar Nunukan. In Nunukan werd hij hoofd van de middelbare school, terwijl hij het pastoraat hielp te organiseren in het bisdom van Tanjung Selor, met name voor de gebieden die onbereikbaar zijn voor priesters.

Sinds juli 2016 is fr. Adrianus verplaatst naar Podor Larantuka op Flores als leraar en tevens hoofd van het internaat.

FRATER NIKOLAUS

werd geboren in Watuwolon-Maumere op Flores op 21 november 1963. Zijn ouders zijn Nura Uron.

Na het voltooien van de lerarenopleiding in Maumere in 1985, ging Nikolaus deel uitmaken van het veldtechnisch personeel van de Staats Elektriciteitsmaatschappij in Maumere. Zijn expertise kwam goed van pas bij deze beroeps-groep. De

elektriciteitsvoorziening in sommige buitengebieden van Maumere vraagt om ervaren werkers.

In juli 1990, heeft Nikolaus toelating gevraagd tot het postulaat en werd daartoe aangenomen. Het postulaat was in Maumere. Een jaar later werd hij toegelaten tot het noviciaat in Malang, waar fr. Simon novicemeester was.

Na de eerste geloften in 1992, kreeg Nikolaus de opdracht om samen met fr. Pius, de landbouwopleiding aan het landbouw trainingscentrum in Malang te gaan volgen. Deze cursus gaf voldoende vaardigheid voor hem om te gaan zorgen voor het

landbouwproject Emmaus in Weri, dat op dat moment wat minder goed liep en de financiële last vrij zwaar werd. Begonnen werd om de grond intensiever te behandelen en daarnaast varkens te gaan houden. Bovendien werd de functie van Emmaus uitgebreid met vorming van boeren uit de omgeving. Nicolaus aarzelde niet om met medewerkers op het land te werken. Hij is geen persoon om achter een bureau te gaan zitten. Werken in de tuinen en zorgen voor de behuizing van de cursisten werden onderdeel van zijn dagelijkse activiteiten. Deze inspanning hielp hem zelf mee om zijn kennis en vaardigheden te vergroten. Samen met fr. Pius ging hij naar een speciale landbouw cursus in Salatiga op Midden Java. Na Larantuka, van waaruit Weri bediend werd, werd Nikolaus naar Weetebula op Sumba verplaatst. De hem opgedragen taak lag in het verlengde van het landbouwwerk. Hierover zei Nikolaus schertsend dat hij verplaatst werd van het ene gras naar het andere gras! Twee jaar later werd een verlangen van Nikolaus gehonoreerd door het Provinciaal Bestuur Indonesië en begon hij in 1999 een rechtenstudie aan de Katholieke Universiteit Widya Mandira Kupang op Timor. Zijn studie verloopt soepel en met bevredigende resultaten. Na het behalen van een diploma in de rechten, werd Nikolaus overgeplaatst naar Ndao Ende op Flores en werd daar leraar en tevens hoofd van het internaat van de Middelbare Schoolleerlingen. Hij probeerde in dit de achtergrond van zijn rechtenstudie ten nutte te maken. Echter, niet zelden heeft dit geleid tot controverse tussen hem en andere overheden.

Van Ndao werd hij overgeplaatst naar Weetebula met dezelfde taak: hoofd van het internaat en na twee jaar naar Kupang.

Nikolaus staat bekend als een eenvoudig, maar sterk en principieel man. Hij is niet gauw geneigd om compromissen te sluiten. Hij aarzelt ook niet om eenieder te bekritisieren die afwijkt van de beginselen en normen die samen aanvaard zijn.

Momenteel woont en werkt Nikolaus in Nunukan als leraar en in het pastoraat.

Onze zilveren medebroeders

frater Venansius

frater Nikolaus

frater Pius

frater Petrus

frater Adolf

frater Adrianus

KERSTMIS IN OEGANDA

Toen ik, zuster Mien Leistra van de Medische Missiezusters, de uitnodiging kreeg om in Oeganda in de gezondheidszorg te gaan werken kreeg ik het er wel benauwd van.

Het was een nieuw programma om de training van plaatselijke gezondheidswerkers op te zetten. Het was iets nieuws wat ter plekke ontwikkeld moest worden. Er was een grote nood om mensen in afgelegen plaatsen te bereiken en op te leiden voor gezondheidswerkers om de gezondheidszorg binnen de lokale gemeenschap beter te begeleiden.

In oktober 1990 ben ik naar Oeganda gegaan om in de gezondheidszorg te gaan werken. De Medische Missiezusters waren in 1989 een nieuwe missie begonnen in Zuid-West Oeganda in Kabale District. De plaats is Rubanda, de mensen zijn de Bakiga's. Hun taal is een mengsel van verschillende talen: Rwanda, Ankore, Toro, Bufumbira en Swahili.

De belangrijkste taak in een nieuwe plaats is, dat je leert hoe je de mensen in hun eigen taal kunt begroeten en alles wat bij die begroeting hoort, want daarna voel je je al vlug bij hun thuis en gaat het leren van de taal ook makkelijker.

Door het werk wat je doet en de manier waarop je met mensen omgaat wordt je op een gegeven moment een nieuwe naam gegeven. De naam wordt gegeven naar “hoe de mensen je ervaren” dus.....naar je ZIJN in relatie tot de mensen waarmee je nu dagelijks omgaat. Die naam duidt aan wat men van je denkt. Het kan mee- of tegenvallen want door de culturele verschillen weet je nooit hoe je de plank mis kunt slaan. Ik had geluk, want mijn nieuwe naam was “Sanyu” en dat betekent vreugde. Ik was hier heel blij mee want nu wist ik dat ik geaccepteerd was.

Na deze periode van wederzijdse kennismaking kon het werk beginnen waarvoor ik gevraagd was en voelde ik de vrijheid om het werk aan te pakken, dat door het voorafgaande onderzoek door de mensen gevraagd werd om het leven in deze plaats te verbeteren.

Rubanda is een grote vallei omgeven door bergen waar de meeste mensen wonen. Wegen zijn er bijna niet, evenmin elektriciteit en water.

Het werken met de vrouwen heeft mij geleerd hoe belangrijk het is om een goede samenwerking tot stand te brengen om iets te kunnen bereiken in de dorpen en daarbuiten.

De vrouwengroepen kunnen geregistreerd worden bij de overheid om gesubsidieerde zaden te kopen voor een gezamenlijk project. Als zo'n project goed loopt is dat een mooi inkomen waardoor het dagelijks leven verbeterd wordt.

Hetzelfde geldt voor de organisatie van het ziekenvervoer. De mensen worden op een draagbaar van huis naar onze kliniek vervoerd en de afstand is te ver om dezelfde dag weer naar huis te gaan. Zodoende vroegen ze voor een verblijfplaats om te overnachten. In samenwerking met de plaatselijke bevolking hebben we een hostel kunnen bouwen.

Door deze samenwerking is er ook een lokale markt tot stand gekomen.

Het “zijn” in een andere cultuur vraagt veel tijd, energie en aanpassing. Zoals wij in Nederland de vier seizoenen kennen en van het ene seizoen naar het andere overgaan is dit in Oeganda afwezig.

Het was nog steeds mooi weer en lekker warm toen het Kerstmis was. Het verhaal van Kerstmis is ons allen bekend, het beleven ervan doen de mensen over de hele wereld op hun eigen manier, zo ook in Oeganda.

Door het gemis van elektriciteit kwam je weinig in contact met de sfeer van Kerstmis zoals ik dat gewend was vanuit Nederland. Je hoorde geen kerstliederen en versiering was ook nergens te zien. Het leven ging zo z'n gangetje totdat het ineens druk werd met het verkopen van kippen en dat was voor mij een teken dat men toch bezig was met het voorbereiden van dit grote feest.

In Oeganda is het vieren van Kerstmis een hele volksverhuizing, want de mensen die in de steden wonen en werken komen met de feestdagen terug naar de dorpen om er een echt familiefeest van te maken in de zorg voor elkaar. Slepnde problemen in de familie kunnen dan opgelost worden, omdat men dan voor een paar dagen bij elkaar is.

Ook worden er dan overal Kerstvoorstellingen gegeven door de jeugd en dat is de moeite waard om te bekijken. Tijdens een van de voorstellingen moest ik vreselijk lachen want toen Jozef en Maria bij een herberg aanklopten voor onderdak, zei het dienstmeisje: "U hebt geen herberg nodig, maar een vroedvrouw." (ze was het dochtertje van een van onze cursisten voor de gezondheidszorg.) Tijdens de Eucharistieviering is de kerk tot aan de laatste plaats bezet. Tijdens de offerande komen de vrouwen met hun gaven (meestal fruit en sorghum) in manden op het hoofd naar voren om het aan te bieden aan God –RUHANGA- de schepper van alle dingen.

Ook worden er dan traditionele dansen uitgevoerd die na de mis nog een lange tijd doorgaan. Tot laat in de nacht hoor je de drums in de bergen en langzaamaan keert de rust terug.

Op een gegeven moment als de wind goed staat, komen de kookluchtjes van de burens langs want het bereiden van de feestmaaltijd is een bewerkelijke procedure en aangezien iedereen hetzelfde kookt kun je dat goed ruiken.

Het feestmaal bestaat uit gekookte groene bananen = matoke met pinda saus en kip.

De bananen worden geschild en gekookt in de bananenbladeren.

Ook dit feestmaaltje smaakte anders

dan wat ik van huis uit gewend was, maar het accent ligt op het samenzijn en het uitwisselen van de nieuwtjes over en weer.

Dit alles gebeurt onder het genot van het drinken van obushera of muramba wat gemaakt wordt van sorghum, een soort graan. De obushera is de dagelijkse drank. Muramba is gefermenteerd en is het lokale bier dat bij geen feest wordt overgeslagen. Het is eten en drinken tegelijkertijd, want zowel in de obushera als in de muramba is de hele graankorrel verwerkt en blaas je aan de oppervlakte van de kalebas om de vloeistof te kunnen drinken.

Alles bij elkaar is het een hele levendige gebeurtenis, omdat de kalebas van de een aan de ander wordt doorgegeven. Het samen delen staat bij de Bakiga's hoog in het vaandel.

De mensen die vanuit hun dorp naar de steden zijn vertrokken blijven heel nauw betrokken bij wat er in hun dorp gebeurt.

Zodoende kregen wij met Kerstmis altijd een grote gift van de gezamenlijke dorpen om het werk in de gezondheidszorg uit te breiden, want daar werd door iedereen gebruik van gemaakt die ons bereiken kon.

Het gevoel van verbondenheid met elkaar, heb ik in Rubanda erg sterk ervaren en het heeft mij altijd een gevoel van veiligheid gegeven. Daar ben ik altijd heel dankbaar voor geweest, want wat in het begin allemaal zo vreemd en moeilijk leek, was veranderd in vriendschap, geborgenheid en vrijheid.

Ik heb een enorme rijkdom ervaren, die ik van te voren niet heb kunnen vermoeden.

De oorsprong van ons leven is als een kind
dat rust en warmte vindt
in klein geluk.

Dat eens aan ons gegeven
eeuwig herbegint. (Adri Bosch)

Mien Leistra.

DE 100STE VIERDAAGSE VAN NIJMEGEN EN DE 55STE VIERDAAGSE KERKDIENTST

19 tot en met 22 juli 2016

Ria Ypma

Ik en de 4daagse van Nijmegen, wie had dat ooit gedacht. Ik niet! Maar toch mijn gedachten hierover veranderde bij het totaal onverwachte overlijden van mijn broer in Chili, 64 jaar oud. Hij was via defensie een week in Chili ter vervanging van iemand wiens vrouw in Nederland een hartinfarct had gekregen. Hij liep al vele jaren de 4daagse en zou, samen met zijn vriend Paul, meegaan tot en met de 100ste.

Dat liep anders. Zijn vriend haalde mij over om samen met hem deze 100ste 4daagse in plaats van mijn broer te gaan lopen. Ik stemde toe en dacht ik zie wel waar het stopt en neem dan een bus naar mijn slaappleats.

Het was zondag 17 juli, 2 dagen voor de vierdaagse. Er was een vierdaagse kerkdienst en ik ging er heen. Paul wilde eerst niet maar zijn vrouw (die er al die jaren naar toe wilde en geen kans kreeg) zag nu haar kans schoon en was blij dat ik wilde. We gingen met zijn drieën. We waren anderhalf uur van te voren aanwezig en de kerk was al vol. We vonden uiteindelijk achteraan een plaats.

Het was een prachtige viering.

Thema: 100-voudig vrucht dragen.

Kern: we gaan overmorgen op weg. We nemen onze karakters mee. Het is als een levensweg. Je zult je irriteren, je komt vriendelijke en minder vriendelijk mensen tegen, ze lopen je voor je voeten, je gaat er langs en je gaat weer verder met je leven.

Er waren lezingen over het zaaien en oogsten: Prediker 11:1-6 en Mt. 13:1-9.

En ik zou deze dienst willen eindigen met de laatste regels van het 4daagse lied dat we als slot zongen, terwijl wij elkaars handen vasthielden.

“Wij zijn een voor allen en allen zijn wij een. Zo willen wij door Nederland en door het leven heen”.

Het lopen

Dag 1 tot en met 3. Verschrikkelijk warm. 35 graden. Paul en ik vertrokken om 07.45. Na een uur lopen bleek dat Paul op de klok liep en op aantal km. per uur. Het steeds op elkaar moeten wachten werkte niet, dus spaken wij al snel af dat we wel elke morgen samen zouden starten, maar voor de rest onze eigen tempo zouden aanhouden. Dat werkte uitstekend.

Tijdens het lopen bleek voor mij al gauw dat ik na elke anderhalf uur moest bijtanken in deze warmte, want dan was mijn energie op. Om 09.00 begon ik al te kijken of er geen soep was en ja...die was er. Soep en brood zouden de komende dagen mijn hoofdvoedsel zijn. Mijn hoofddrankjes waren: cola, Aadrinkjes, heel veel water. Water waarmee wij ook nat gegooid werden en onze hoofddekseels en handdoeken in onderdompelden. Noodzakelijk bij 35 graden... De mensen aan de kant van de weg waren geweldig. We kregen veel aangeboden van gehaktballen tot soep en brood, aardbeien, bananen, heel veel water enz. Onderweg ontmoette je ook veel verschillende mensen zoals bijvoorbeeld een bekende Nederlander waarmee ik een stukje opliep, maar die mij teveel vloekte en mopperde. Ik ontmoette een vrouw, die ook voor haar overleden broer liep. Zij had een foto van hem op haar rugzak. Het contact met haar ontroerde mij...

De laatste dag, dag 4. We mochten vroeger starten vanwege de kans op onweer. Het kwam na een uur lopen met bakken uit de hemel en heel veel onweer. Mijn regenkleding had ik op mijn slaappleats laten liggen, omdat het die avond er voor leek dat het droog bleef. Ik heb het geweten. Na een uur was ik natuurlijk kletsnat. Gelukkig was er onderweg weer iemand die vanuit een huis riep dat we binnen moesten komen omdat het te gevaarlijk zou zijn. We liepen met 10 man naar binnen; kregen koffie, thee en bouillon aangeboden en nadat ze mij vroeg waar mijn regenkleding was en ik vertelde dat ik die niet meegenomen had, kreeg ik van haar een poncho.

Alle dagen heb ik deze wandeltocht met plezier uitgelopen.

Na afloop hebben Paul, zijn vrouw Marlies, mijn schoonzusje met haar dochters, mijn zussen en ik het geheel afgesloten met een etentje en door aan mijn schoonzusje mijn certificaat te overhandigen waarop staat dat ik deze 4daagse voor mijn broer gelopen heb.

Ik en de 4daagse? Ik denk dat ik volgend jaar weer ga en dan met de dochter van mijn broer die er nu ook veel zin in heeft.

MET HEM

In Jouw Naam ben ik begonnen.
In Jouw Naam zet ik het voort.
Heel mijn zijn en al mijn hebben,
altijd heeft het Jou behoord.

Vrij en eerlijk mag ik zeggen,
wat ik zei werd ook gedaan.
Bleef ik echter in gebreke,
ik gaf toe. 't Is mis gegaan.

Nooit liet ik het slechts bij woorden,
noemde dat wat zwart was wit.
Ik marcheerde volgens regels.
Af en toe uit het gelid.

Dit was zwakheid en gemakzucht,
waar ik echt niet achter stond.
Niemand trekt toch in het leven,
alle cirkels even rond.

Hier en daar oneffenheden,
valse kronkels, zwarte streep.
Niemand heeft hier in dit leven
alles in een vaste greep.

GEBED

Geef mij moed tot herbeginnen,
als mijn kop er niet naar staat.
Als de lust mij gaat begeven,
en het immers weer niet gaat.

Laat mij dan in Jou geloven.
Vonkjes, nee jij dooft ze niet.
Jij breekt niet wat is geschonden
of geknakt is als het riet.

Jij geeft kracht aan hen die willen,
willen streven naar het goed.
Telkens weer met Jou beginnen,
Dat is ware levensmoed

Theobaldus Geraets

ROEREND RELIGIEUS ERFGOED

Wie is toch die man die al een paar keer rondgelopen heeft in het Fraterhuis St.-Jozef? Die van alles opschreef in z'n blocnote, in kasten en kamers rondsnuffelde, foto's maakte en fraters het hemd

van het lijf vroeg? De meeste bewoners van het Fraterhuis hebben inmiddels al kennis gemaakt met hem. We hebben het over drs. Joost van Hest, erfgoedconsulent Kerken en Kloosters van Museum Catharijneconvent.

Erfgoedconsulent? Iets met erfenissen of zo? Ja, dat klopt. Het gaat over de erfenis van onze congregatie. Over de voorwerpen die van belang zijn voor onze identiteit, oftewel ons roerend religieus erfgoed.

Definitie roerend religieus erfgoed

Tot het roerend religieus erfgoed behoren alle verplaatsbare voorwerpen die verwijzen naar een religieuze, godsdienstige of devotie context, of ermee in verband staan, zowel in het openbare als in het privé domein. Roerend religieus erfgoed kan verwijderd worden zonder dat de onroerende context hierdoor beschadigt of incompleet wordt.

Zo is het gekomen

Eind 2015 stuurde Museum Catharijneconvent een brief aan het toenmalige Provinciaal Bestuur Nederland waarin een aanbod gedaan werd voor een inventarisatie van religieuze voorwerpen. Want om de kennis van de kloostercultuur naar de toekomst over te dragen, is het van belang een helder beeld te hebben van het cultuurgoed van de Nederlandse orden en congregaties, aldus de brief.

In de praktijk blijkt dat een inventarisatie tegelijk een praktisch nut dient. Er wordt onderscheid gemaakt tussen goederen die wel of niet van kunst- of historisch belang zijn, zodat de religieuzen een goed onderbouwde keuze kunnen maken:

1. Het hoort (blijvend) bij de eigen congregatie.
2. Het heeft historisch-culturele waarde.
3. Het kan desgewenst een herbestemming krijgen of afgestoten worden.

De laatste inventarisatie van religieuze voorwerpen van de Fraters van Utrecht is gemaakt in 2005 door Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland (SKKN). Er waren toen nog meerdere huizen in Nederland. Sinds die tijd is niet officieel bijgehouden wat er met de verschillende voorwerpen is gebeurd nadat de huizen zijn opgeheven. Ook zijn veel voorwerpen niet meer in ons bezit.

Werkgroep Inventarisatie Roerend Religieus Erfgoed

Het bestuur besloot dat wij belangstelling hadden voor zo'n inventarisatie en er werd een werkgroepje gevormd bestaande uit de fraters Kees Perdon, Johan Brummelhuis en Leo Ruitenbergh en Marianne Vermeer. Zij maakten een afspraak voor een offertebezoek met Joost van Hest. Tijdens zo'n bezoek worden de mogelijkheden en opzet van inventarisatie en herbestemmingsadvies besproken. Er wordt dan bekeken om welke objecten het gaat. Er wordt een indruk verkregen van het aantal goederen en de daaraan gekoppelde tijd voor veld- en kantoorwerk. Ter voorbereiding is door de fraters Kees Perdon en Johan Brummelhuis een lijst

opgesteld van objecten in en rond het Fraterhuis St.-Jozef. Deze lijst diende als basis voor het bezoek.

Offertebezoek

Joost begon met een korte uiteenzetting over het belang van de registratie van het cultuurgoed van kloosters. Het gaat om al die voorwerpen, bijvoorbeeld vaatwerk uit de sacristie, beelden, schilderijen, die een beeld geven van het denken en doen en de handelingen van kloosterlingen. Het Catharijneconvent vindt het belangrijk om dat beeld van congregaties te behouden.

Het uitgangspunt is de identiteit van de congregatie:

- belangrijke zaken moeten bewaard blijven;
- minder belangrijke zaken mogelijk een andere bestemming via de lijst vraag en aanbod;
- nog minder belangrijke zaken kunnen eventueel verkocht worden. Gewijde voorwerpen waar geen bestemming voor wordt gevonden, worden vernietigd.

De procedure is om in kaart te brengen wat er is en dit in de database op te nemen. Daarna volgt de praktische kant: wat is van belang?

In ons geval diende de rapportage van de SKKN uit 2005 als basis. Zoveel mogelijk moet worden aangegeven waar stukken zich nu bevinden, denk aan de twee monstransen die naar Indonesië zijn gegaan. Ook moeten eventuele nieuwe objecten worden toegevoegd. Het gaat om de vraag wat belangrijk is en wat niet. Er komt een advies van de erfgoedconsulent. Maar uiteindelijk beslist de opdrachtgever!

Na afloop van de inventarisatie ligt er een geactualiseerd rapport. Er is een beeld van de identiteit van de Fraters van Utrecht en er is een beeld van wat belangrijk is en wat niet.

Op een vraag aan Joost of alleen objecten op religieus terrein in het rapport worden opgenomen, antwoordt hij dat het rapport a priori christelijke culturobjecten beschrijft. Maar andere zaken, niet specifieke religieuze objecten, worden ook wel gedocumenteerd, zoals het Amsterdams Horloge dat in de Rafter van het fraterhuis staat. Die zaken zijn echter geen onderdeel van de geschiedenis van de Fraters van Utrecht. Dat geldt ook voor profane schilderijen en voor etnografica.

Aan het werk

Zo komt het dat Joost al een paar dagen heeft rondgelopen in het fraterhuis. De inventarisatie van de voorwerpen in de algemene ruimtes is zo goed als afgerond. Binnenkort komt hij nog een keertje terug voor de voorwerpen die zich in de appartementen c.q. huizen van de individuele fraters bevinden. Naar verwachting is de rapportage begin volgend jaar gereed. Wij houden u op de hoogte !

*Marianne Vermeer,
secretaris Bestuur Religieus Huis Nederland*

ODE AAN DE ROLLATOR

**O, rollator, als ik jou niet had
dan kon ik niet meer alleen op pad.
O. rollator, als ik jou niet bezat
dan lag ik vele malen op mijn gat**

**O. rollator, wat fijn dat je bestaat.
Je bent mijn hulp en toeverlaat**

**Je gaat overal met mij naar toe
en ben ik onderweg een beetje moe
dan zet ik mij even op jouw plankje neer
en na een poosje rusten gaat het dan wel weer.**

**Met een zware boodschappentas sjuwen is voorbij
dat vervoer jij gemakkelijk voor mij
Je overheerst het beeld op pleinen en straten
onderweg al rustend even praten**

**Wel de rem even vast aangetrokken
anders komen er zeker brokken
Wil je er even uit, dan hoef je niemand tot last te zijn
want dat gevoel van zelfstandigheid is erg fijn**

**Je hoeft je er echt niet voor te schamen
iedere gebruiker kan dat beamen
De uitvinder van de rollator, ons aller vriend
heeft de hoogste onderscheiding verdiend**

**Als je dus niet meer alleen kan gaan en staan
schaf dan een rollator aan
Hij verrijkt je bestaan**

Fien van Mil

HET BEGIN VAN EEN NIEUWE MISSIE

In maart 2006 zijn 3 Medische Missiezusters Gaudencia Wanyonyi uit Kenya (Luhya), Christine Kivungi uit Kenya (Kamba) en Mien Leistra uit Nederland op weg gegaan om in Ang'iya - Homa Bay in Kenya een nieuw gezondheidszorgproject te openen in Luo Land.

Bisschop Phillip Anyolo van Homa Bay had 10 plaatsen van waaruit wij een keuze konden maken om te werken.

We gingen op stap van de ene plaats naar de andere en we konden het niet eens worden over de plek totdat we in Ang'iya aankwamen. Hier voelden we alle drie, dit is de plaats waar we zijn moeten. We waren zelf verrast dat we het zo zeker wisten en het heeft ons goed geholpen bij de verdere ontwikkelingen van de werkzaamheden. Wat voor ons heel aantrekkelijk was, was het gebouw dat er al stond, maar dat moest wel wat opgeknapt worden voordat we er in konden wonen en werken. Dat gebouw stond er met de bedoeling dat er een polikliniek zou komen voor de mensen die ver van de andere gezondheidsvoorzieningen verwijderd waren.

We waren blij en enthousiast met wat we gevonden hadden en vroegen ons tegelijkertijd af wie dat gebouw daar gebouwd had en waar de mensen waren die daar aan

mee geholpen hadden. In de geschiedenisbrieven van de Parochie vonden we het antwoord. De eerste pastoor van die parochie was

Pater Opiyo. Hij was Oegandees en werkte in Kenya. Hij was bevriend met Pater Piet van de Westen, die ook in Kenya werkte en defamilie Barning uit Leiden.

Pater Opiyo had plannen om voor de mensen in de buurt en ver daarbuiten een polikliniek op te zetten, zodat de gezondheidszorg wat korter bij huis gerealiseerd kon worden.

Hij had zijn plannen gedeeld met pater Piet van de Westen en de familie Barning en zo werd het gerealiseerd.

Toen ik als Nederlandse ontdekt had dat het gebouw met Nederlandse hulp gebouwd was, dacht ik, dat het wel een goed idee was om de Nederlanders te informeren hoe hun oorspronkelijke idee er nu voor stond.

Ondertussen waren Pater Piet van Westen en Dhr. Barning een week na elkaar overleden. Mevr. Barning was niet thuis op het moment dat mijn brief aangekomen was. Ze was op bedevaart naar Lourdes. Toen ze daar van thuiskwam overhandigde zoon Wim haar mijn brief waar ze erg blij mee was. Ze had zich zo vaak afgevraagd wat er van het project in Ang'iya terecht gekomen was. Nu wist ze dat alles doorging, waarvoor zij zich hadden ingezet. Ze was hier heel blij mee. Mevr. Barning is nu ook overleden, maar het verhaal gaat door.

In 2013 ben ik om gezondheidsredenen naar Nederland gekomen en kreeg ik het advies om niet meer terug te gaan naar Kenya. Dat was niet makkelijk te verteren, omdat ik ineens alles kwijt was. Om weer georiënteerd te worden in Nederland, heb ik twee jaar in Overvecht gewoond op de Brandenburchdreef en sinds 25 januari 2016 ben ik gaan wonen op de Schorteldoeksesteeg 1 in het fraterhuis van de fraters van Utrecht.

Bij de Eucharistieviering op zondag komen er veel mensen uit de buurt bij ons in de kapel. Daarna wordt er gezamenlijk koffie gedronken en gezellig met elkaar gepraat.

Tijdens een van deze contacten werd er een afspraak gemaakt met een gast die een franciscaans kruisje droeg. De man werd geïnterviewd en het verhaal werd gepubliceerd in de Inko van

oktober 2016. Toen ik dat interview las kon ik mijn ogen niet geloven. Want wat zag ik?

De naam van de man was Wim Barning uit Leiden, die naam kwam mij heel bekend voor. Een paar dagen later hadden we contact met elkaar en het was een wederzijdse vreugde om elkaar te ontmoeten.

Ik was ontzettend blij dat ik hem het verhaal van Ang'iya kon vertellen en alles wat er op het gebied van de gezondheidszorg tot stand is gekomen en hoe het nu door onze Afrikaanse zusters wordt voortgezet, zoals het van het begin gepland was.

Ang'iya is uitgegroeid tot een project waar ongeveer 1000 HIV-besmette mensen terecht komen met allerlei problemen. Dat is voor behandeling, medicijnen en aanvullende voeding. Het is ook een hele uitdaging om mensen te helpen die geen geld hebben om de gereduceerde prijzen te kunnen betalen voor hun behandeling.

Ook het programma van de HIV-besmette kinderen is zeer intensief. De ouders en kinderen moeten goed weten waarom de medicijnen zo strikt gebonden zijn aan de tijd van innemen en vooral bij kinderen is dat heel moeilijk. Onze gezondheidswerkers in de dorpen gaan regelmatig op huisbezoek in deze gezinnen en de omwonende cliënten kunnen altijd een beroep doen op de gezondheidswerkers.

Iedere zaterdag komt zo'n groep naar de kliniek om begeleid te worden in hun moeilijke situatie. Het is een gespreksgroep waarin ervaringen worden uitgewisseld en daarna nuttigen ze een gezamenlijke maaltijd waarna iedereen voldaan naar huis gaat. Ook tijdens de week zijn ze nu in staat om elkaar te helpen wanneer dat nodig mocht zijn.

Een ander onderdeel van het werk in Ang'iya is de zorg voor de tienermoeders. De kinderen op de foto zijn geboren uit de afschuwelijke

daad van verkrachting. Om deze jonge moeders toch een toekomst te geven worden ze opgeleid tot coupeuse om zo in hun levens onderhoud te kunnen voorzien. In hun armoede, schaamte en gekwetstheid is er toch weer een lichtpunt in hun leven verschenen. Het recht doen aan mensen is onontbeerlijk in het proces van heling.

Op 9 november heeft Wim Barning zijn Professie uitgesproken om als leken Franciscaan diepere inhoud te geven in zijn geloofsbeleving. Tijdens die viering heeft hij de collecte opgedragen aan het werk wat zijn ouders ooit begonnen waren voor de gezondheidszorg in Ang'ya Kenya en dat nu voortgezet wordt door een Internationale groep Medische Missie Zusters uit Kenya, Uganda en Pakistan.

WAAR LIEFDE IS.....

Waar liefde is en wijsheid,
daar is geen vrees en geen onwetendheid.

Waar geduld is en nederigheid,
daar is geen toorn en geen opwinding.

Waar armoede is met vreugde,
daar is geen hebzucht en geen gierigheid.

Waar rust is en bezinning,
daar is geen bezorgdheid en geen ronddolen.

Waar de vrees van de Heer is om zijn hof te bewerken,
daar kan de vijand geen plaats vinden om binnen te dringen.

Waar barmhartigheid is en onderscheiding,
Daar is geen veeleisendheid en geen verharding.

Wijsheidsspreuk 27

Mien Leistra

FRATER RENATUS EEN ROBIJNEN RELIGIEUS

In alle nummers van de lopende jaargang hebben we Indonesische medebroeders, die een kloosterjubileum vierden, aandacht kunnen schenken. Helaas twee niet met een echt interview, maar met een kort bericht van de Algemeen Secretaris. Door het gegeven dat ik een korte tijd voor commissiewerk in Malang ben, heb ik het voorrecht gehad om de laatste jubilaris van dit jaar te interviewen n.l. frater Renatus Hanafi. Renatus en Fransiskus zijn onze Robijnen feestelingen, die beiden op 31 december 1976 zijn ingekleed. Renatus vond het fijn om met mij over zijn kloosterleven te praten, maar we gaan eerst terug naar zijn jeugd.

Hij vertelt ordelijk en precies hoe zijn jeugd verliep: “Ik ben als oudste van acht kinderen in een Moslimgezin geboren. Vanaf mijn vijfde tot mijn veertiende levensjaar heb ik bij mijn oma gewoond, dus mijn hele schoolperiode. In de eerste klas van de SMA (de hogere middelbare school) heb ik me laten dopen. Ik was de eerste van de familie, na mij volgde een tante. Maar ook haar kinderen en oma hebben zich later laten dopen. Ik zat op een katholieke school in Kediri, waar ik ook geboren ben. Tijdens die schooljaren was ik actief betrokken bij het Maria Legioen en de Katholieke Jongeren Beweging. En ik was voor mezelf al bezig met de vraag wat ik na de SMA zou gaan doen met mijn

leven. Ik was aan het denken over het kloosterleven en had al contact opgenomen met frater Achilles om mij als kandidaat op te geven. Maar mijn vader vond dat ik eerst maar moest gaan werken. Pa was ambtenaar bij de Gemeente Kediri en wist voor mij daar ook baan te verkrijgen. Ik was daar niet zo blij mee, maar toen ik het frater Achilles vertelde zei deze tegen mij: “Je moet je ouders niet teleurstellen. Ga eerst maar werken en als je blijft bij je eigen idee, komt het later wel goed!” Ik heb zijn raad opgevolgd en heb drie jaar gewerkt bij de Gemeente op de afdeling Financiën – Inkomen.” Renatus was dus bij zijn oude idee gebleven en nam weer contact met de fraters op en hij mocht feitelijk meteen beginnen, nadat pa en oma hun toestemming hadden gegeven. Hij maakte het derde jaar van zijn baan vol en was inmiddels ook postulant geworden. Na kantoortijd ging hij dus naar het fraterhuis. Renatus vervolgt: “Eind 1975 bracht Pa mij naar Celaket 21 in Malang, waar ik in het tweede jaar van het postulaat mocht beginnen. Eind 1976 was de inkleding en verhuisden we naar Lawang. In deze plaats was een gezamenlijk noviciaat van vier broedercongregaties: broeders van Huijbergen; broeders van Dongen; broeders van Liefde en fraters van Utrecht. Broeder Bram, Huijbergen, was de novicemeester. Van 1978 - na de eerste geloften - tot 1982 werd ik assistent procurator van fr. Modestus op Celaket. Vervolgens procurator in Palembang, Kepanjen in Surabaya en op Celaket in Malang. In totaal ben ik zo’n elf jaar in de dagelijkse zorg voor de gemeenschap en het personeel werkzaam geweest”. Volgens zijn eigen zeggen werd hij in 1991.....en hier haperde hij even en zei toen: ‘weggegooid’ naar Kupang op Timor om er accountancy te gaan studeren. Hiermee aangevend dat Kupang toch wel erg ver weg was van Java.. Vier jaar studeerde hij daar en werd in 1995 verplaatst naar Larantuka en gaf les in economie en accountancy. In 1998 kreeg hij de studie-opdracht voor het volgen van een vormingscursus in Yoyakarta aan het Roncalli-instituut om jonge fraters te kunnen gaan begeleiden. Hij kwam daarna terug in Kediri en werd betrokken bij de vorming van de postulanten en gaf tevens godsdienstles op de lagere school.

Daarna kwam er een wending in zijn leven, want zo vertelt hij: “In 1999 werd ik ineens penningmeester van de Scholenstichting Mardi Wiyata en in 2003 Provinciaal Econoom. Dit was geen gemakkelijke tijd, niet vanwege de functie, maar op een gegeven moment liep het fout tussen mij en mijn assistent, die buiten mij om zaken ging regelen. Naast deze functie was ik ook nog huisoverste en procurator. Dit was een moeilijke tijd en nadat ik van mijn functie ontheven was, ben ik een jaar procurator geweest bij de gemeenschap van het Algemeen Bestuur in Oro-oro-dowo. Van 2006 tot 2013 ben ik overste geweest in Kediri met vooral ouderenzorg in mijn portefeuille”.

Uit mijn eigen ervaringen met Renatus weet ik dat hij een zeer zorgzame en gastvrije huisoverste is. Ik vraag hem dan ook hoe hij zelf al die verschillende functies en verplaatsingen beleefd en verwerkt heeft. “Alle taken die me opgedragen zijn heb ik altijd met plezier en voldoening vervuld. Alleen de functie van Provinciaal Econoom is misgelopen, niet op de inhoud van het werk, maar door de samenwerking met mijn assistent, die op eigen houtje beslissingen nam. Dan moet toch ook niet kunnen! Ik heb toen wel goede steun gehad van frater Amatus. De zorg voor de oude(re) medebroeders vond ik fijn. Dat was rustig en regelmatig werk. Nu ben ik drie jaar overste van het huis in Kebraon in Surabaya, maar daar is het moeilijker. Wij wonen daar met vijf fraters. Ik verzorg frater Amatus, die met alles zorg nodig heeft en daarnaast zijn er drie jonge medebroeders. Zij komen uit een hele andere tijd en sfeer en hebben een heel andere kijk op het religieuze leven. Studie en sociale media zijn heel belangrijk in hun ogen. Hoofd- en bijzaken in het leven moeten zij nog leren onderscheiden en dat is een moeilijk leerproces!”

Op de vraag of hij zijn veertigjarig jubileum gaat vieren in december, zegt hij vol overtuiging: “Nee, daar heb ik geen behoefte aan, want ik voel dat ik in die veertig jaar lang niet

genoeg van mezelf gegeven heb. Ik heb alleen behoefte aan een Eucharistieviering met een intentie voor mij, dan is het genoeg". Waarop ik niet kon nalaten om te zeggen dat een jubileum ook een goede gelegenheid is om de congregatie de jubilaris te laten merken en horen, dat zij blij is met hem en dankbaar voor alles wat hij in die veertig jaar voor onze gemeenschap geweest is en gedaan heeft! Of dit hem over een streep getrokken heeft weet ik niet, maar dat horen we in december nog wel. Het is in ieder geval gezegd!

Malang, 17 november 2016

Leo Ruitenberg

Met dank aan Inge Kapitan voor het tolken

Bunda Hati Kudus

de pen doorgeven

Een hele eer om een stukje te mogen schrijven in de recent verschenen INKO.

Ik ben Marcel van Straalen, 32 jaar en ik woon samen met mijn vrouw Iveta, mijn zoon Oliver en onze 2 poezen Melna en Balta (dat is Lets voor zwart en wit) in Houten. Mijn vrouw is Letse vandaar dat we voor de poezen deze naam hebben gekozen. Mijn schoonmoeder woont nog in Letland, wij gaan ieder jaar die kant op. Ik ervaar Letland als een erg mooi land. Letland is ongeveer 1,6 keer groter dan Nederland en heeft iets meer dan 2 miljoen inwoners. Dat maakt Letland tot het dunst bevolkte land van Europa! Riga is een prachtige stad met een schitterend oud centrum.

Riga, met op de achtergrond de dichtgevroren Daugava

In de periode dat ik nu bij de fraters werkzaam ben heb ik verscheidene mooie stukken gelezen. Ik ga beginnen hoe ik in eerste instantie met de fraters in aanraking ben gekomen. Mijn allereerste kennismaking met de fraters is toen ik als uitvaartverzorger werkte bij Barbara te Utrecht. Dat is in de zomer van 2007 geweest. Het eerste wat mij opviel bij de binnenkomst van het klooster was de rust en sereniteit. Mijn toenmalige collega vertelde op dat moment voor binnenkomst wat dit voor een klooster is. Vanuit mijn zorgachtergrond leek het mij een erg plezierige werkplek. De wens is de vader van de gedachte dus in 2014 kwam ik in de gemeenschap van de fraters van Utrecht te werken. Mijn werkzaamheden bij de fraters zijn jullie bekend, ik wil het daarom hebben over wat ik hiernaast doe.

Naast mijn werkzaamheden bij de fraters ben ik een van de eigenaren van het NOGG (www.nogg.nl). Het NOGG staat voor het Nederlands Opleidingsinstituut voor de Geestelijke Gezondheidszorg. Wij richten ons op coaches, counselors, therapeuten geïnteresseerden en andere (para) medici. Wij geven zowel medische als psychosociale basiskennis aan de eerdergenoemde mensen die dat (eventueel) nodig hebben om een vergoeding te krijgen (en hun klanten vergoed worden) bij de zorgverzekeraars. Wij zitten nu ook in een afrondende fase van de beroepsopleiding tot Holistisch Coach. Het woord 'holistisch' is gevallen dit is de visie die wij bieden tijdens onze opleiding en die ik ook in het dagelijks leven integreer. Tijdens de medisch en psychosociale basiskennis dagen geven wij een sausje holisme mee. 'Hoe ziet dat er dan uit?' hoor ik u denken. Ik heb een holistische visie op het leven en de wereld: alles hangt met alles samen. De mens is dan misschien wel een individu, maar die is tegelijkertijd continu in relatie met zijn innerlijke wereld, denkbeelden, overtuigingen, verleden, verstand, als met de uiterlijke omstandigheden: sociale omgeving, leefmilieu, cultuur, voeding etc. Daardoor wordt hij beïnvloed en dit *kan* zijn ziek-zijn verklaren. Holisme voor mij betekent dus dat ik niet zomaar onafhankelijk symptomen

en ziektes ga onderscheiden: de mens als geheel is juist ziek. Het kenmerkende van holisme is dat wanneer een systeem uit zeer veel elementen bestaat (zoals de wereld of de mens of ziekte), dat een deel niet op zichzelf verklaard kan worden zonder de andere elementen in ogenschouw te nemen. Omdat alle elementen met elkaar in relatie staan, kan men niet iets apart beschouwen. Het holistische uitgangspunt nodigt uit om af te stappen van het wetenschappelijke denken dat de afgelopen decennia de reguliere geneeskunde heeft overheerst. Daarbij word je van het kastje naar de muur gestuurd, naar mensen die allemaal een apart orgaansysteem of lichaamsdeel bestuderen terwijl de lokale klacht slechts een gevolg is en de oorzaak in het hele systeem ligt. Als de verschillende aspecten van jouw wezen in harmonie zijn met elkaar en met het geheel, dan is genezing mogelijk.

Ik ben van nature zeer nieuwsgierig aangelegd en ik kan echt ergens mijn tanden in zetten. Als ik een filosofie, gedachte een idee hoor welke mij aanspreekt dan zet ik mijn tanden daarin en onderzoek of dat ook een waarheid voor mij is. Doordat ik geleerd heb een open en nieuwsgierige houding te hebben, schept het mij altijd een mogelijkheid om te veranderen in een situatie zoals hij zich aandient. Ook dat is een voor mij een stuk holisme: verandering is er altijd; om een leuk voorbeeld te geven: het duurt ongeveer 2 weken dat uw bovenlaag van uw huid compleet is vervangen door nieuwe cellen! Ik vind dat erg fascinerend waardoor er direct altijd een gedachtestroom op gang komt. Denken over het menselijke lichaam of de psyche of juist de combinatie daarvan! Maar uiteraard ook iets willen uitzoeken wat voor mij werkt en niet iets zomaar aannemen. Verbanden kunnen bekijken, deze tegen het licht houden en delen met anderen. Zodat zij ook wellicht deze verbanden, connecties tot inzicht kunnen verkrijgen.

Zelf houd ik me graag graag bezig met muziek, Elektronische Dans Muziek (kortweg EDM). Ik heb zelf platenspelers, mengpaneel en de juiste soft- en hardware staan om Disc Jockey (dj) te zijn. Binnen de categorie van EDM zijn er behoorlijk wat subcategorieën

waarin een geofend oor de verschillende stijlen kan onderscheiden (een ongeofend oor hoort alleen de boem in de vierkwartsmaat die bekend is met EDM).

Ikzelf draai het liefst techno, tech-house, minimal en House muziek. Voor mij is het belangrijk dat ik plezier en een bepaalde groove in stand houdt tijdens het dj-en zodat er een dansbaar geheel uit voortkomt! Sinds kort ben ik aan het leren om zelf muziek te produceren via software, een tijdrovend maar onwijs leuke manier om op deze manier muziek zelf te kunnen maken. Muziek überhaupt is erg belangrijk voor mij en ik sta voor veel soorten en stijlen open.

Verder ben ik mijn vrije zondag ochtenden nog steeds te vinden onder de lat op het voetbalveld. Ik ben al vanaf jongsaf aan keeper en dat vind ik persoonlijk nog steeds één van de uitdagende posities van het voetbal.

Ik dank u hartelijk voor het lezen van mijn stuk en ontmoet u graag in het fraterhuis St. Jozef
En de pen heb ik inmiddels doorgegeven aan Jordi Wolterse.

Marcel van Straalen

EEN ZALIG KERSTFEEST 2016 EN EEN GELUKKIG 2017 TOEGEWENST

Over enkele ogenblikken zullen wij het jaar 2016 achter ons laten en beginnen aan het nieuwe jaar 2017. Natuurlijk hebben wij veel meegemaakt en ondervonden in het jaar 2016. Wij hebben veel ervaringen en belevenissen moeten doorstaan in 2016 maar één ding is zeker, nl. dat de Heer God altijd met ons is. God verandert niet, niet gisteren en niet vandaag, voor altijd niet. Gods liefde en zegen geven kracht en hoop om verder te gaan, de toekomst in.

Wij moeten ook dankbaar zijn voor het feit dat wij dit jaar nog de gelegenheid hebben om het kersfeest, de geboorte van Jezus Christus, te vieren. Een geboorte die nieuw leven geeft. Kerst vieren betekent een geboorte en nieuw leven vieren. Daarom brengt de Kerst vreugde, vrede en rust. Onze ervaringen met deze geboorte en dit nieuwe leven leert ons op zijn minst dat wij dankbaar moeten zijn. Wij zijn dankbaar omdat het een gift is, een zegen en een genade.

Wij weten allemaal dat Kerst de feestdag is van de geboorte van Jezus. Maar het is duidelijk dat de Heer Jezus geen mooi en luxueus cadeau van ons verlangt. Dus wat zal ons cadeau voor de Heer Jezus dan zijn tijdens deze Kerst? Natuurlijk ons hart, ons hele wezen en ons hele leven. Alles wat wij bezitten behoort de Heer toe.

Wij vieren met het kersfeest een nieuw leven in Jezus en ook het nieuwe leven dat wij ontvangen. Jezus is Immanuel, God met ons. God die bereid is tussen ons te wonen, om lief en leed met ons te delen, met ons verder te gaan, verhalen op te tekenen en geschiedenis te schrijven met ons, zijn geliefde volk. Jezus wordt ieder moment geboren. Eigenlijk is de kerst een dagelijks en niet een jaarlijks gebeuren.

Jezus wordt ieder moment geboren, op verscheidene manieren, in de verschillende ervaringen en gebeurtenissen in het leven, in allerlei mensen en situaties. Jezus blijft geboren worden op de momenten dat mensen het gevoel hebben hun houvast en levensmoed te verliezen. Jezus werd geboren en is aanwezig tussen de kleine en eenvoudige mensen, de armen en zij die lijden.

Wij vieren Kerst in verschillende situaties. Sommigen van ons vieren het in een sfeer van broederschap, met familie, vol van vrede en rust. Maar er zijn er ook die het vieren tussen het geluid van kanonschoten, in angst en onrust.

God werkt op verschillende manieren, door levenservaringen maar ook door andere mensen om zijn plan te verwezenlijken. En dus moeten wij alert en open blijven zodat wij de tekenen des tijds kunnen lezen. Want daar probeert God ons iets duidelijk te maken.

Wij bevinden ons nu op het eindpunt van een jaar: binnen enkele dagen zullen wij 2016 vaarwel zeggen. Er is geschiedenis geschreven, verhalen zijn opgetekend. Een ieder van ons heeft op het gezicht van deze aarde zijn eigen verhaal en herinneringen opgetekend.

Als gelovigen moeten wij rustig blijven. Kalmte is niet een gesteldheid maar een besluit. Het betekent dat hoe slecht de situatie ook is, hoe onrustig ons hart ook is, wij nog altijd kunnen besluiten kalm te blijven. Waarom moeten wij rustig blijven in moeilijke tijden? Omdat wij een God hebben die ons nooit verlaat en omdat zijn hulp altijd komt op het juiste moment.

In deze dagen heeft de wereld alleen maar aan rust en kalmte verloren. De rijken zijn onrustig en nerveus omdat zij hun geld en rijkdommen op een goede manier willen veilig stellen. Aan de andere kant zijn de armen ook onrustig omdat zij zich iedere dag zorgen maken over hun levensonderhoud. De sleutel voor een rustig leven ligt in een volledige overgave aan de Heer. In Jesaja 30:15 staat: “In rust en inkeer ligt jullie redding, in geduld en vertrouwen ligt jullie kracht”. Blijkbaar kan rust een geweldige kracht geven! Iemand die kalm blijft kan sterk zijn bij ieder probleem dat zich voordoet. Aan de andere kant zal een persoon die niet kalm blijft neigen naar negativisme. Wij nemen vaak onjuiste of verkeerde beslissingen wanneer wij onrustig zijn. “Kom daarom tot bezinning en wees helder van geest, zodat u kunt bidden.” (1 Petrus 4:7b). “Alleen bij God vindt mijn ziel rust, van hem komt mijn redding.” (Psalm 62: 2). Wat betekent dat wij alleen rust kunnen vinden in een leven in en dichtbij de Heer.

Een Zalig Kerstfeest en Nieuwjaar voor u allen, vergezeld van een ware broederlijke groet.

*Malang –Indonesia
November 2016
Frater Venansius Edi Budi Santosa*

Wanneer ik aan de kerst denk,
komen twee woorden in mijn gedachten:

VREDE en LICHT

Licht: Niet alles is zo zwaar, kijk ook naar
de andere kant van de medaille.

Vrede: Elkaar het licht in de ogen gunnen.

Kerstmis is allereerst een blij feest.
Het heeft voor ons een blijde boodschap.

ONZE 'VERLOSSER' IS GEBOREN

Daarom wens ik namens de redactie een ieder
een mooi en fijn feest toe !

Frits

INHOUD

Van de redactietafel		02
Kerstwens / -gedachte	Wilfried v.d. Poll	03
Overweging bij de Constituties	Alfons Kroese	05
Mijn robijnen kloosterfeest	Frans Hardjosetiko	07
IHS-logo in meervoud	Leo Ruitenber	12
Kerkje van Siardus	Siardus v/d Zweep	15
Frater Adrianus Sujatno, zilver	Adolf Cawa	18
Frater Nikolaus Nong, zilver	Adolf Cawa	19
Onze Zilveren Medebroeders	Redactie	21
Kerstmis in Oeganda	Mien Leistra	22
De 100 ^{ste} Vierdaagse	Ria Ypma	28
Met Hem	Theobaldus Geraets	32
Roerend Religieus Erfgoed	Marianne Vermeer	34
Ode aan de rollator	Fien van Mil	38
Het begin van een nieuwe missie	Mien Leistra	39
Renatus Hanafi 40 jaar frater	Leo Ruitenber	44
De pen doorgeven	Marcel van Straalen	48
Zalig Kerstfeest en gelukkig 2017	Venansius Edi Budi Santosa	52
Kerstwens	Redactie	55
Inhoud		56

INKO

onder redactie van: Johan Brummelhuis, Leo Ruitenber, Frits Stevens,
Paul Steverink, Wim Versteeg

met medewerking van: Angelico Fennis (omslag)
Hilarius de Booij (illustraties)
Petra de Landmeter (interviews)

secretariaat: Johan Brummelhuis
Schorteldoeksesteeg 1, 3732 HS De Bilt
tel.: 030 - 69 76 237
email: j.brummelhuis@fratersvanutrecht.nl